

СЪЗДАВАНЕ И НАЧАЛНО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРСКАТА ДЪРЖАВ

Публикувано от Dimova на 02.02.2010, 21.17

По волята на историческия случай на Балканския полуостров се срещат прабългарската номадска култура и земеделската култура на славяните. Конкретната обстановка в Европейския югоизток в края на VII в. е основната причина за създаването на политическа организация от прабългари и славяни. За правилното разбиране на двуетническия модел на Българската държава е необходимо разглеждането на историческата съдба на двата етноса преди да се слоят в един.

За определяне на произхода и прародината на славяните историческата наука използва данни главно от езикознанието и археологията. Прародината на славяните е централната част на Северна Европа, в днешните територии на Полша и Белорусия. Те са част от индоевропейската етническа и езикова общност. Нарастването на тяхната численост предполага необходимост от търсене на нови земи за поселване. Друг фактор е нуждата на зараждащата се аристокрация от плячка, която тласка племената към нападения в непознати земи. Много важен е и външният фактор – през IV – V в. славяните са подложени на ударите на готи, хуни, вандалите, което допринася за тяхното раздвижване. Йорданес (VI в.) споменава за три основни славянски клона: венети – западни славяни, анти – източни и славини – южни. Плодородните и богати земи на Византия привличат като магнит славяните, населяващи Панония и Дакия и именно от тези територии в края на V в. започват първите нападения на славяните срещу Византия. Подобно на останалите народи от индоевропейската общност, славяните са носители на земеделския тип култура. Основа на тяхното стопанство е земеделието. Наред с него, славяните се прехранват с лов, риболов и скотовъдство. Сред занаятите добре развити са ковачеството, дърводелството, грънчарството, тъкачеството и др. Важен оръжеен занаят е направата на лодки-еднодръвки. Основен тип жилище е землянката или полуземлянката. Славянските селища се разполагат край водни басейни и естествено защитени места. Повечето от тях са неукрепени. Основна социална единица в общественopolитическия строй на славяните е родовата община, оглавявана от старейшина. Общината упражнява колективна собственост върху пасбищата, горите, реките и т.н. Отделните общини (славинии) са обединени в племена, начело на които стоят князе. Князът е с ограничени права, а важно място в обществения живот на славяните заемат колективните органи на управление – общото събрание на всички годни да носят оръжие мъже (вечето) и съветът на старейшините. При определени обстоятелства, свързани най-често с византийската заплаха, те се обединяват в крупни военно-териториални съюзи. След преодоляване на заплахата обаче се разпадат. Религията на славяните има политеистичен характер -

върховният бог на славяните е Перун – “единствен господар на всичко”. Други богове са Волос – бог на стадата, богатството и домашното огнище, Сварог – бог на огъня и занаятите, Дажбог – на плодородието, Лада – на красотата и др. Почитани са и природни сили и стихии, реки, дървета, камъни, както и свръхестествени същества като самодиви, вили, русалки и др.

Прабългарите са един от най-загадъчните народи от Великото преселение на народите. Въпросът за техния произход не е категорично изяснен. Господстващото в българската историография схващане е, че прабългарите принадлежат към тюрко-алтайската етнолингвистична общност. Прародината им се намира вероятно в Западен Сибир по долината на р. Иртиш. Името прабългари има чисто научен характер и е въведено с цел да се разграничи образуваното през IX-X в. българска народност. За пръв път със собственото си етническо име българи (*vulgares*) те са споменати в анонимния римски хронограф от 354 г. Има различни тълкувания на неговия смисъл – “смесен народ”, “размирен народ”, “люде от покрайнината” и др. Номадското скотовъдство е в основата на стопанския живот на прабългарите. Особено добре развито е коневъдството. Прабългарите живеят в юрти. Земеделието прониква бавно в стопанския живот на прабългарите и играе спомагателна роля, подобно на лова и риболова. Основни занаяти са металообработващите, кожарството, грънчарството, строителството и др. Прабългарската религия се определя като синкретична религия, тъй като съчетава множество вярвания и култове, заимствани от различни народи. Прабългарите вярват, че цялата вселена е изпълнена с една свръхестествена сила – орендата. Най-силна оренда притежава ханът, който е и върховен жрец. С орендата са изпълнени не само хората и предметите, но и времето, отделните дни, амулети, магически числа и др. Наред с вярата в тази сила, прабългарите се прекланят пред един върховен бог – Тангра (Богът-небе). Те също така почитат небесни тела като слънцето и луната, а едно от най-старите им вярвания е свързано с тотемизма. Тотемни животни са вълкът, кучето, заекът и др. Прабългарският календар се основава на 12-годишния лунен зодиакален цикъл и е заимстван от китайците. Мъртвите са погребвани чрез трупоизгаряне. Основната социална единица в прабългарското общество е номадската община, характеризираща се с наличието на патриалхални отношения. Отделните общини образуват племето, начело на което стои ханът. Войните и грабителските походи довеждат до присъщата за всяко номадско общество имуществена и социална диференциация. Така за разлика от славянското общество при прабългарите още към IV в. ханът започва да разширява правомощията си. Той има както политическа, така и религиозна власт. Ханските дружини са отделени от народа и крепят едноличната му власт. Постепенно се оформят знатни родове. Като цяло прабългарското общество се характеризира с единоначалие и стройна военна организация.

Към началото на IV в. прабългарите са включени в Хунския хаганат, поради което на места византийските хронисти ги наричат хуни. Хронистите обособяват кавказките прабългари в две основни групи – кутригури и утигури. Под ръководството на вожда на

племето уногундури –хан Кубрат, през 632 г. прабългарите успяват не само да се освободят, но и да създадат могъщ военно-племенен съюз, наричан от византийците Стара Велика България. Велика България обхваща земите от р. Кубан до р. Днепър и от р. Донец до Черно море, а като централен град вероятно се обособява крепостта Фанагория на Тиманския полуостров. За разлика от славянските племенни съюзи на Балканите Велика България е обединение от държавен тип. Хан Кубрат поддържа добри отношения с Византия. През 635 г. негово пратеничество сключва мир с Константинопол, а император Ираклий почита Кубрат с титлата “патриций”. Основен политически противник на Велика България е Хазарският хаганат, който също възниква от развалините на Западнотюркския хаганат. Хазарският натиск се засива особено след смъртта на Кубрат (около 665 г.) и става основна причина за разпадането на Велика България. Според Теофан Исповедник Кубрат има 5 сина. Най-големият – Батбаян, се подчинява на хазарите. Вторият – Котраг, с част от прабългарите се изтегля към средното течение на р. Волга, където създава т. нар. Волжко-Камска България, просъществувала до XIII в. Прабългарите, начело с третия Кубратов син – Аспарух, се придвижват на запад, към Дунавската делта. Като предполагаеми синове на Кубрат се разглеждат Алцек и Кубер.

Според съвременните учени броят на Аспаруховите българи надхвърля 300 хиляди души. След като се настаняват в Онгласа, около средата на 70-те години на VII в., прабългарите започват да опустошават ромейските земи на юг от р. Дунав. Това им се отдава поради заетостта на Византия с отбраната на Константинопол от арабите. През 678 г. обаче арабите търпят голямо поражение и император Константин IV Погонат (668-685) вече може да съсредоточи силите си срещу Аспаруховите българи. През лятото на 680г. военната експедиция започва по суша и по море, като императорът лично ръководи действията ѝ. По разказа на Теофан, прабългарите не се решават да излязат в открито сражение с огромната византийска войска, а се оттеглят в предварително подготвените укрепления в Онгласа. Изненадващо обаче Константин IV потегля назад, тъй като, по думите на Теофан и Никифор, трябва да се лекува в Месемврия. Това довежда до демобилизация сред ромеите. Прабългарите се възползват от нея и нанасят голямо поражение на византийските войски, като ги преследват чак до Одесос. Битката при Онгласа има голямо историческо значение. С оглед на последвалите събития може да се каже, че именно тя се явява този решителен успех, който позволява на Аспаруховите прабългари трайно да се заселят в земите на дн. България.

Вероятно през пролетта на 681 г. прабългарите започват да плякосват и Тракия. След катастрофалното поражение при Онгласа Византия не може да се организира за бързи контрадействия. В този момент Империята е обхваната и от сериозни вътрешни борби. При тази обстановка през лятото на 681 г. Константин IV е принуден да сключи мирен договор с прабългарите. Империята се задължава да им изплаща ежегоден данък. Теофан споменава, че прабългарите покоряват славянските племена в Подунавие – “седемте славянски рода” и северите. Така през 80-те години на VII в. Аспаруховите прабългари и славянските племена “севери” и “седемте славянски рода” продължават съвместно

историческия си път – в рамките на една обща държава, чието изграждане продължава столетия. Основен е въпросът за характера на взаимоотношенията между прабългари и славяни. Поради липсата на сигурни и едностранчиви данни българската историография извежда две основни хипотези. Според едната прабългарите покоряват славяните и ги превръщат в подчинено население. Според други отношенията между прабългари и славяни имат съюзен характер. Той се основава на обстоятелството, че те имат общ враг в лицето на Византия. Съюзени, Аспаруховине прабългари и славянските племена в Подунавие то имат по-голям шанс да оцелеят. Този взаимен интерес според тази теза определя и добрите взаимоотношения между тях.

Така създадената в края на VII в. политическа организация носи белезите на конфедерация (според тезата на Васил Златарски). Доминираща роля в нея имат прабългарите. Славянските князе признават хан Аспарух за върховен военачалник и дипломат като запазват самостоятелност във вътрешните работи на своите племена.

Дискусионен е въпросът коя година трябва да се приеме за рождена на Българската държава – 680 г. или 681 г. Според първата теза определящо е сключването на предполагаемия съюз между прабългари и славяни (680 г.), а според втората – договорът между прабългарите и Византия (681 г.) Аспаруховата държава граничи на юг с Византия – по билото на Стара планина (черноморските градове обаче остават византийски), на запад с аварите – вероятно до р. Тимок, на север с Хазарския хаганат – до Карпатите, а на изток границите условно се поставят до р. Днепър. Прабългарите заселват главно Онгласа и дн. Северозападна България. Според Теофан прабългарите определят на “седемте славянски рода” да пазят границата с аварите, а на северите – границата с Византия. Като държавен център се оформя селището Плиска. Без съмнение именно Аспарух е личността с най-голяма заслуга за създаването на Българската държава. Според Българския апокрифен летопис от XI в. хан Аспарух загива във война срещу хазарите около 700-701 г.

Следващият български владетел е хан Тервел (701-718). Счита, че Тервел е син на Аспарух.

През 705г. детронираният император Юстиниан II търси помощта на Тервел, за да се възкачи отново на византийския престол. Присъствието на българската войска пред стените на Константинопол улеснява до голяма степен успеха на Юстиниан II. Значението на Тервеловата помощ проличава в отплатата на новия император. Хан Тервел е почетен с титлата “кесар”, която за времето си е втора по значимост след императорската. Тервел е първият чужд владетел, който е удостоен с нея. Като кесар Тервел влиза в т. нар. “императорско семейство”, което според византийската държавна идеология е единствената правна санкция за владетелското му достойнство. Хан Тервел получава и областта Загоре, която се явява първото териториално разширение на България на юг от Стара планина.

През 708 г. император Юстиниан II решава да си възвърне подарената област и предприема поход срещу България по суша и по море. Хан Тервел разбива сухопътната армия и блокира императора в Анхиало. Войната е прекратена без хронистите да съобщават за настъпили промени в границите.

През 711 г. император Юстиниан II е повторно детронирен. Хан Тервел и този път му изпраща военна помощ – но сега само от 3 хиляди души. Юстиниан II не успява да се задържи на престола и е обезглавен от противниците си. При продължаващите размирици във Византия, през 712 г. хан Тервел нахлува в Тракия и я оплячкосва. След това в продължение на няколко години той поддържа напрежението по българо-византийската граница. Тези действия на хан Тервел и очертаващата се арабска заплаха принуждават император Теодосий II (715-717) да сключи договор с България – 716 г. Той потвърждава териториалните придобивки на Българската държава в Тракия (главно областта Загоре) и задължава Империята да плаща ежегоден данък на Ханството. Двете страни се договарят и да си предават взаимно политическите бегълци. Уреждат се и търговските отношения, като стоките, които не са снабдени с държавен печат се конфискуват. Договорът от 716 г. е уникален в някои отношения. Размерът на ежегодния данък на Империята е символичен, но той трябва да се изплаща в червени кожи, с което Византия косвено потвърждава кесарската титла на хан Тервел. Договорът от 716 г. е първият търговски договор на България. За първи път в историята на Средновековна Европа чрез един политически акт се уреждат чисто стопански въпроси. Клаузата за размяна на политическите бегълци свидетелства, че Византия приема България като съвсем реална сила на Балканите, която може да влияе дори върху вътрешния ѝ живот. Неслучайно хан Крум през 812 г. иска възстановяването на този договор.

През 717 г. арабите отново обсаждат Константинопол. Тази обсада е една от най-тежките за Византия. Император Лъв III Сириец (717-741) се обръща за помощ към българския хан. Византийски, западни и арабски извори свидетелстват, че българите изиграват решаваща роля за разгрома на арабите през 718 г. Победата на българите е най-широко отразеното събитие от нашата история в средновековната историопис

“Варварското обединение” от прабългари и славяни оцелява на земи, принадлежащи на най-могъщата империя по онова време – Византия. По този начин се променя историческото съотношение на силите в Европейския югоизток, като е застрашена хегемонията на Византийската империя.

СЪЗДАВАНЕ И НАЧАЛНА

Powered by
Bukvar.bg

Image not found

© 2010-2024